

פרופסור ניצה בן דב – קורות חיים

נולדה בתל-אביב באביב 1950 בת בכורה לדב ופאולינה פרוכטמן, ניצולי שואה. למדה ב"תיכון חדש" בתל אביב, שירתה בנח"ל שם הכירה את בעלה, יוסי בן-דב. למדה לתואר ראשון בספרות עברית ומקרא באוניברסיטה העברית בירושלים. בין מוריה: דן פגיס, מאיר וייס, עזרא פליישר, שמואל ורסס, גרשון שקד, משה ויינפלד ומשה גרינברג. יצאה ללימודים מתקדמים באוניברסיטה של קליפורניה בברקלי, ארה"ב, בשנת 1976.

המפגש עם הרוח המהפכנית המזוהה עם אוניברסיטת ברקלי עורר בבן-דב את הדחף לחקור את הספרות העברית מפרספקטיבה אוניברסלית והשוואתית, ולבחון כיצד הספרות החדשה-עתיקה מתכתבת עם הספרויות הגדולות של העולם המערבי. ברוח זו כתבה בהנחיית פרופ' רוברט אלטר את עבודת הדוקטור *The Dream as a Junction of Theme and Characterization in the Psychological Fiction of S.Y. Agnon* אותה השלימה בשנת 1984.

לאחר סיום הדוקטורט לימדה עברית וספרות עברית באוניברסיטת פרינסטון. על תלמידה נמנו מרצים בכירים כדוגמת ראש המחלקה לספרות השוואתית, וראש המחלקה ללימודי דתות. נמנית על מייסדי איגוד מרצים לעברית בארצות הברית (National Association of Professors of Hebrew). בשנת 1990 קיבלה משרת מרצה בכירה באוניברסיטת חיפה בהזמנת א.ב. יהושע, שם לימדה וחקרה עד יציאתה לגמלאות בשנת 2019 כפרופסורית מן המניין.

יצירתו של ש"י עגנון עומדת בלב עבודת המחקר של בן-דב מלימודי הדוקטורט ואילך, לה הקדישה את שני ספריה הראשונים: *Agnon's Art of Indirection: Uncovering Latent Content* (Brill, 1993), *in the Fiction of S.Y. Agnon* (1997). הספר נחשב לאבן דרך בחקר עגנון, וראה אור בשלוש מהדורות. יצירתו של הסופר זוכה פרס הנובל מהווה במחקרה גשר ליוצרים ותחומים נוספים. כך ספרה השלישי, והיא תהילתך: **עיונים ביצירות ש"י עגנון, א"ב יהושע ועמוס עוז** (שוקן, 2006), שתי מהדורות), מציג פירות מחקרים ארוכי שנים על שניים מבכירי הסופרים העבריים של ימינו, יהושע ועוז. ספרה הרביעי, **חיים כתובים: על אוטוביוגרפיות ספרותיות ישראליות** (שוקן, 2011) מייחד כל פרק מאחד-עשר פרקיו לפן האוטוביוגרפי ביצירתם של סופרים ומשוררות ישראלים, ביניהם א.ב. יהושע, דליה רביקוביץ', חיים באר, וס. יזהר, בנוסף, כמובן, לש"י עגנון. ספרה האחרון עד כה, **חיי מלחמה: על צבא, נקמה, שכול ותודעת המלחמה בפרוזה הישראלית** (שוקן, 2016), אשר מונה אף הוא אחד עשר פרקים, בוחן את השתקפותן של מלחמות -- החל במלחמת העולם הראשונה וכלה באינתיפאדה השנייה -- לאורך ארבעה דורות של כתיבת פרוזה ישראלית. על ספר זה זכתה בשנת 2018 בפרס יצחק שדה לספרות צבאית. בנוסף, שני ספרים ראו אור בעריכתה (בכיוון הנגדי: **קובץ מחקרים על מר מאני של א"ב יהושע** (הקיבוץ המאוחד, 1995), ו *The Amos Oz Reader* (Harcourt, 2009), ושניים נוספים כעורכת שותפה (**מבטים מצטלבים: עיונים ביצירת א"ב יהושע**, יחד עם אמיר בנבגי וזיוה שמיר (הקיבוץ המאוחד, 2010); **ייצוגים: מציאות, חיקוי ודמיון – עיונים ביקורתיים**, יחד עם יאיר מימון (מכון מופ"ת, 2020).

בן-דב פרסמה עשרות מאמרים אקדמיים וקרוב ל 150 מאמרים בממות שונות, מהם תורגמו רבים לאנגלית, איטלקית, ספרדית וצרפתית. במחקריה היא בוחנת דרך הפריזמה הספרותית סוגיות רבות ומגוונות, בכללן פסיכואנליזה, מגדר, שואה, ציונות, מקרא, ויצירות מספרות העולם ביניהן מפרי עטם של סופוקלס, פרנץ קפקא, ברונו שולץ, ובוריס פסטרנק.

במרוצת שלושה עשורים בחוג לספרות עברית והשוואתית באוניברסיטת חיפה העמידה בן-דב תלמידים הרבה, חלקם טיפחו קריירות אקדמיות משגשגות. רוחב היריעה של עולמה האינטלקטואלי

בא לידי ביטוי גם בעושר נושאי עבודות המחקר לתואר שני ותואר שלישי שנכתבו בהנחייתה, ביניהם: זרות ואחרות, ייצוגי נשים בספרות, הגוף האנושי והגוף הנשי, נפש האדם, צילום, וארוטיקה. שמה הולך לפני כמרצה נערצת שאולמות השיעורים שלה גדושים בתלמידות ותלמידים מחוגים, ואף מפקולטות אחרות, שאין דבר וחצי דבר בין תחומי הידע בהם עוסקים לבין ספרות. תהילתה באה לא רק בזכות ההוראה מלאת ההשראה, אלא גם, ואולי בעיקר, בזכות היחס האנושי והאישי שהיא מעניקה לכל תלמידה ותלמיד, שעם רבים מהם היא שומרת על קשר קרוב לאורך שנים.

בן-דב כיהנה וממשיכה לכהן כקוראת וחברת מערכת של כתבי עת אקדמיים בארץ ובח"ל, ביניהם *Prooftexts, Journal of Hebrew Studies*, ועורכת ראשית של כתב העת **עלי שיח**. כמו כן, היא משמשת משנת 1994 כמעריכה של הצעות מחקר בקרן הלאומית למדע (ISF) באקדמיה הישראלית למדעים.

כפי שדלתה של בן-דב תמיד פתוחה לתלמידים ועמיתים, כך לצד עבודת המחקר וההוראה הענפה שלה היא מקדישה מזמנה וממרצה להקמת ופיתוח יוזמות רבות, אקדמיות וציבוריות, לקידום הספרות והתרבות בישראל. היא הקימה את הערוץ האקדמי (1994), יוזמה ראשונה מסוגה בישראל להנגשת ידע אקדמי לקהל הרחב, ושימוש במדיה חזותית להעברת ושימור ידע. יחד עם פרופ' פניה עוז-זלצברגר היא הקימה את הוצאת הספרים האקדמית של אוניברסיטת חיפה, וייסדה את פרס בהט (1998) שהפך לחותמת איכות לחיבורים אקדמיים בעברית הפונים גם לקהל הרחב, ואשר בעקבותיו נוסדו פרסים מקבילים בהוצאות אוניברסיטאיות אחרות. בן-דב הקימה ועמדה בראשן של שתי תכניות לתואר שני: התכנית ללימודי נשים ומגדר (2014) והתכנית ללימודי תרבות (2017). בנושא הקרוב לליבה, עסקה בן-דב בהנגשת ידע והעשרת חיי הקהילה באמצעות הפגשת הספרות עם המציאות היומיומית: היא הקימה בתיאטרון חיפה את את הקברט הספרותי שהפך מודל לחיקוי של יוזמות דומות ברחבי הארץ; היתה בין היוזמים והמוציאים לפועל של פרוייקט "דרך השיר" במסגרתו נתלו ברחבי העיר התחתית בחיפה טקסטים מאויירים של שירים עבריים מתורגמים לערבית, ושירים ערביים מתורגמים לעברית; וייסדה גם את סדרת ההרצאות "בדרך", בהן מרצים מהשורה הראשונה, מהאקדמיה ומחוץ לה, הופיעו לקהל מגוונים, כאשר ההכנסות הן קודש למלגות לתלמידות ותלמידי תואר שני באוניברסיטה.

ואולם בכך רק מתחילה נוכחותה של בן-דב בעשייה, האקדמית והציבורית כאחד. בנוסף לחברותה בוועדות אוניברסיטאיות בנושאים שונים, משנת 2004 היא מכהנת כאישה היחידה במועצה האקדמית של מכללת סכנין, היתה חברה בוועד המנהל של האוניברסיטה הפתוחה (-2016, 2019), חברה במועצה להשכלה גבוהה (מל"ג) לבדיקת בקשות מוסדות להשכלה גבוהה לפיתוח תכניות לימוד והענקת תארים בספרות (2008), חברת ועדת פרס ישראל לספרות עברית (2003, 2010) ויו"ר ועדת הפרס (2004), שופטת בפרס רמת גן (2009-2014), יו"ר ועדת פרס א.מ.ת. (2007), שופטת בפרס ספיר (2010), ושופטת בפרס ברנר ובפרס ברנשטיין (מ 2012 ואילך). כמו כן, היא מעורבת שנים רבות בפעילות ספרותית של מוסדות המדינה: כיו"ר ועדת השיפוט של ספרי מופת מטעם משרד המדע והתרבות, כחברה במדור לספרות של המועצה לתרבות ולאמנות, וכיום כיו"ר ועדת המקצוע להוראת הספרות במשרד החינוך, וכחברה בוועד המנהל של המכון לתרגום ספרות עברית.